SZKÁROSI ENDRE a magyar–olasz kulturális évad számos eseményén működik közre italianista szakértőként, műfordítóként, de az alkotónak sok más arcát is ismerhetjük. Költészete nem csupán írott művészet: a performansztól a zenei produkciókon át a hangversekig és a slam poetryig számos műfajban kelti életre a verseket.

„A költészet túllép az írott nyelv határain”

Honnan ered a vezetékneve, van köze Szkhárosi Horváth Andráshoz?

Eredetileg Horváth a családi nevem, a Szkárosit én választottam. Amikor publikálni kezdtem, többen javasolták, hogy keressek valami más nevet, közben meg is akartam valahogy őrizni a családi nevem. Szkhárosi Horváth András református prédikátor-költő már a gimnáziumi órákon is szóba került, néhány zsoltárát anyám református énekeskönyvében is láttam. Rögtön megtetszett a neve, az adott pillanatban tökéletesen megfelelt, mert szokatlanul és jól hangzik, magyaros, nem beszélve az anyai ágon erős református kötődésről. És ha rejtetten is, de megőrizte a családi nevem is.

Lehet tudni az eredetét?

Nem olyan régen tudtam meg, hogy van egy Szkáros nevű falu. Én a Szkárosi Horváth név utótagja miatt mindig délvidéki eredetre gondoltam, de nemrégiben Tóth Gábor barátom felhívta rá a figyelmem, amikor keresztülautózott a helységen, hogy az a mai szlovák határ fölött található.

Ön mégsem a reformáció korának irodalmával foglalkozik, hiszen már indulásakor az avantgárd vonzotta.

Ha már a nevem szóba jött: talán nem is annyira véletlen ez a választás. Egyetemista korom kezdetén a régi magyar irodalom és a reneszánsz érdekelt nagyon. Irodalomtörténészként is ezek körül forogtak korai tanulmányaim. A családi hagyomány magával hozta a magyar nyelv és irodalmi hagyomány iránti ragaszkodást is. Az avantgárdot is leginkább a nyelv érdekli: hogyan lehet azokat a gondolati-érzelmi energiákat mozgósítani, amelyeket az tartalmaz, de a szokványos nyelvhasználat során nem ismerjük fel őket. Gimnazista korom óta izgat a kísérletezés, a művészet létező nyelveinek megújítási lehetőségei. Nem véletlen, hogy 14 éves korom óta mindig volt zenekarunk, ami akkor, a beatkorszakban szinte természetes volt, ezzel szinte egyidőben színházat is csináltunk, ma úgy mondanánk: avantgárd experimentális színházat. Akkor ez párját ritkító próbálkozás volt. Írni viszont – amint az egyébként általában történik a kezdőknél – hagyományos módon próbálkoztam, bár a történeti avantgárd irodalma már akkor ihletett sokunkat. Ösztönös kísérletezések voltak ezek az új nyelvhasználati módok keresgélésére – amelyeket a későbbi tudatosulási folyamat visszaigazolt, mint koncepciót. De a kezdetekben még amolyan hályogkovács módjára tájékozódtunk. Rimbaud levelét máig tanítom, amelyben kifejti: a valóság megismerése új formákat követel, valamint azt is, hogy a költőnek nyelvet kell találnia, mert az nem készen adott.

Mondhatjuk akkor, hogy Ön hamar megtalálta ezt a nyelvet?

Nem, az útkeresés nálam is évekig tartott, csak az érdeklődés kezdődött korán. De az igaz, hogy mindig a művészeti erőterek áthatásait, komplexitását, variabilitását kerestem. És ezt mind saját költői gyakorlatom, mind az általam megismert – mondjuk így – avantgárd kultúrtörténet igazolta. De a törekvés a szintézisre ösztönös volt fiatalkoromban, és nagyon örülök, hogy nem mondtam le egyik megközelítési módról, egyik nyelvi eszközrendszerről sem.

Hogy alakult a pályakezdése?

Rendkívül szerencsésen. Még egyetemista és pályakezdő költő-író voltam, amikor 1975-ben kéthavi folyóiratként megindult a Mozgó Világ. Érdemi dolgaimat ott kezdtem publikálni, többek között Tóth Erzsébettel, Zalán Tiborral, Szikszay Károllyal, Hor-

váth Péterrel, Szervác Józseffel, másokkal együtt. Nem sokkal diplomázásom után pedig az Irodalomtudományi Intézetbe távozó Jankovics Józseftől főállásban átvehettem az olvasószerkesztői munkakört. A Mozgó Világnál tanultam meg dolgozni, komolyabban szocializálódni az irodalomban, és szerencsém is volt, hogy a főszerkesztő, Veress Miklós hagyta, hogy kreatívan gyakoroljam a szerkesztést. Nagy élet volt a szerkesztőségben, olyanok társaságában, mint Tárnok Zoltán, Kulin Ferenc, Alexa Károly, Berkovits György, Szabados Árpád, Reményi József Tamás, Helle Mari, Czakó Gábor, Margócsy István, Mányoki Endre, a kezdetben még Marosi Gyula vagy Mészáros Tamás is, a vége felé pedig Kocsis Zoltán. Ma már hihetetlennek tűnő együttes. És akkor nem beszéltem a szerkesztőségben gyakran megforduló, „házi" írókról, mint Hajnóczy Péter, Mészöly Miklós, Esterházy Péter, Tar Sándor, Marno János, művészekről, mint Swierkiewicz Róbert, Bukta Imre, Szemadám György, Lengyel András és így tovább.

Az olasz irodalom iránti vonzalma a reneszánsz tanulmányokban gyökerezik?

Érdemi része van benne a reneszánsz stúdiumok ihletésének is, amelyeket magyar–olasz szakos egyetemi hallgatóként folytattam. Tassóról, Michelangelóról és főleg a cinquecento irodalmi kultúrájának kérdéseiről (magyar vonatkozásban pedig Bornemisza Péterről, Zrínyi Miklósról) írtam fontosabb dolgozataimat. Ámde 1984-ben Szegedre modern olasz irodalmat tanítani hívtak, hát beleástam magam a témába alaposan. A modern és kortárs irodalom és kultúra iránti módszeres tájékozódás tehát e szükségszerűségből adódott, de szerencsésen találkozott az én költői érdeklődésemmel is. A modern irodalmon belül elsősorban az avantgárd és az experimentális művészet és az interdiszciplináris érdeklődés és gyakorlat százötven évének összefüggéseit, fejleményeit kutatom.

Mintha az olasz kultúrában sokkal nagyobb hagyománya lenne az élő előadásnak, a bábtól kezdve a színházon át a performanszig…

Itáliában ez a hagyomány valóban sokkal mélyebben és régebbi időkben gyökerezik – nem feltétlenül csak a színház, hanem mindenféle előadói műfaj területén is – legyen az a szavalat, az ének, az opera, a dal, mindenfajta népzene… Olyan gazdag az

előadóművészetek hagyománya, hogy bőven tud meríteni belőle minden más művészet. A másik nagy itáliai tradíció a vizuális kultúráé. Így például az olasz vizuális költészetet, ami elképesztően változatos és gazdag világ, a tanítványaimnak a reneszánsz festészet sokrétűségéhez, gazdagságához szoktam hasonlítani. A reneszánsz templom építészeti komplexumában a kupolától a pincéig megvolt mindenkinek a szerepe, a legkisebb zugokban is olyanok műveit találjuk, mint Donatello vagy Pisanello... Néhány tucat nagy név, és ezek mögött százai és százai sorakoznak a kismestereknek, akik amúgy igen nagy mesterek.

A mai magyar terepet áttekintve viszont – beszéljünk akár experimentális, vizuális vagy előadott költészetről – mintha Szkárosi Endre, Ladik Katalin, Szilágyi Ákos nemzedéke után megszakadna a hagyomány...

Nálunk sajnos minden hagyomány megszakad, az utóbbi időkben is csak a művelt, bizonyos esetekben akár virtuóz középszer büszkélkedhet szakadatlan folytonossággal – ez alapvető sajátossága kultúránknak. Itáliában kétezer éve megszakítatlan a kultúra folytonossága, ami azt jelenti: nemcsak ápolják a hagyományt, de abból mindig újat és újat teremtenek. A magyar irodalom és művészet négy-ötszáz éves története folyton megszakad valahol, ezért időről időre szembe kell néznie a megújulás halmazati problémájával. Ennek remek, korszakos megoldásai születtek, például a reformkorban vagy a múlt századfordulón – olyan alkotó energiák szabadulnak fel, és olyan szellemi kisülések jönnek létre egy-egy újítási hullámhegyen, mint a legnagyobb európai kultúrák meghatározó pillanataiban – csakhogy utána 20-40 év „homály" jön. De bármerre nézünk, azt látjuk, hogy nincs hagyomány újítás nélkül. Ahogyan a szimbolistáknál követte egyik modell a másikat: Baudelaire után jött Rimbaud, Rimbaud után Mallarmé, azután Apollinaire, és már ott is vagyunk az avantgárdnál. Az ő költészetük folytatja a korábbiakét, és radikálisan meg is újítja azokat. Ennek a szemléletnek az érvényességéért nálunk a mai napig meg kell küzdeni.

És mi lehet az avantgárd hagyomány megszakadásának oka?

A történeti avantgárd magyar vonatkozásban is jól indult – gondoljunk csak a Nyolcakra, a fiatal Bartókra, a korai Adyra,

utána pedig Kassák csodálatos köreire A Tett-tel, a MA-val –, szinte azonnal a legjobb nemzetközi szintre került, ráadásul a szomszédos területeken, illetve országokban is nyomban kölcsönösen kiépítették kapcsolataikat a születő, színvonalas csehszlovák, jugoszláv avantgárd fórumaival. A Monarchia szétesésének sokkja, a rövid életű, de addig teljesen ismeretlen, szovjet típusú diktatúra bevezetése és bukása, a rá következő bosszúhadjárat szétszórta a magyar avantgárdot. Kassák Bécsben továbbvitte a MA-t, tartotta a kapcsolatokat, de miután hazajött, a kísérlet megszakadt, Magyarországon – a komplex és eddig ismeretlen történelmi sokk következtében lényegében érthetően – teljes hiperkonzervatív restauráció történt, nemhogy az avantgárd, de a modernitás hagyományszála is tartósan megszakadt.

A második világháború ismert utótörténetében, a rákosista diktatúra éveiben már az Újhold írói körének vagy az Európai Iskola festőinek mérsékelt modernizmusa is tűrhetetlen volt. Újabb sivatagos évek következtek tehát ezután is – majd a hatvanas évek végén egy nagy ugrás: a történeti avantgárdot is felfedező újavantgárd robbanás, amelyet aztán a hetvenes évek elején rendőri eszközökkel és módszerekkel nyomtak el. De ez már csak pár év szünetet jelenthetett – a hetvenes évek végétől folyamatosan jelen levő alternatív, experimentális kultúra már megállíthatatlan volt, építette ki saját, alternatív intézményrendszerét, áramlottak feléje az elsősorban fiatal művészek, némi fenyegetettség előfordult, de immár egy konzekvens, folyamatos, radikális művészi gyakorlat írta át az akkori kortárs kultúrát.

Most más okok játszanak közre a szokásos szünetelésben. Már jó 15-20 éve nem kedvez ennek a művészetfelfogásnak és -gyakorlatnak a társadalmi-kulturális környezet. Néhány évtizede a politikai fékek és a lefojtottság, a szabadsághiány miatt a kultúra felértékelődött, a saját „normális” szerepét is túlnövő funkcióval bírt – ezt most nyilván nem várhatjuk el, és az is jó lenne, ha a szabadsághiányos helyzet nem állna elő újra. Mára a kultúrában is meghatározó teret hódított a fogyasztói manipuláció – csakhogy amíg nálunk sajnos egyre inkább az „elfogyasztott” mennyiség az egyetlen értékmérő, a nézettség, a példányszám, addig az okosabb nyugati kultúrákban a mainstreamet is az „alternatív” műfajok felől újítják meg. Hagyni kellene kibontakozni azokat a kis műhelyeket, amelyeket a fiatalok egymástól elszi-

getelve, kis csoportokban hoznak létre. Két biztató dolgot azért mégis látok. Az egyiket a zenei életben: a nagyobb közönség és a média számára ismeretlen emberek eldugott kis helyszíneken kiváló dolgokat csinálnak – egyelőre egymásnak, de reméljük, hogy egyszer tán áttörnek. Az irodalomban pedig ehhez hasonló jelenségként kezdődött a slam poetry értékes divatja.

A slampoetry.hu oldalon ott látni Önt a kiemelt slammerek között. Ezek szerint mégis van valamilyen folytatása a hagyománynak…

Igen, bár ez sem közvetlen folytatás. A fiataloknál mindig van egy „vakfolt" a tájékozódásban: a hatvanas évek elején engem sem érdekelt a negyvenes-ötvenes évek irodalma. A húsz-harminc évre visszanyúló közelmúlt afféle homályzóna: még nem történelem, de már nem is kortárs. Ezeket az elvarratlan szálakat csak érettebb fejjel veszi föl az ember. A mostani fiatal slammereknek sincs fogalmuk arról, mi volt nálunk a nyolcvanas években, de ez nem baj. A lényeg, hogy a költészet visszanyerte a rangját, századok járnak egy-egy ilyen eseményre. Mivel a reflektívebb, meditatívabb formák, ahol vissza kell lapozni, átgondolni, értelmezni kell a művet, nem alkalmasak a színpadra, a slammel elsősorban az orális verbális kultúra fejlődik. Ezért is csatlakoztam hozzá örömmel.

Rendszeresen fellép a slamesteken?

Nem olyan rendszeresen, mint a fiatalok, ez nem is lenne helyes, de a tanítás, írás, utazások mellett nem is bírnám. Nagyjából havonta azért sor kerül rá. A számomra (és sokunk számára) meghatározó újavantgárd korszak (nálunk a hatvanas-nyolcvanas évek) egyik döntő szempontja és élménye a részvételi kultúra volt: vagyis hogy alkotó és befogadó nem különül el élesen, hanem a művészi tett, az alkotás még individuális képződési formájában is közösséget teremt: fontos, hogy kapcsolódjunk egymás vagy akár mások munkájához. Ez reinkarnálódik a slam poetry esteken, amelyeken maga a közönség is aktívan vesz részt: köztük is sokan ülnek olyanok, akik egyszer-egyszer már slammeltek, vagy még csak fognak. A mozgalom szempontjából fontos, hogy nem szabad hagyni, hogy ez a műfaj beálljon egy-két technikai, formai megoldás, egy-két divatos téma vagy beszédmód szün-

telen variálásába. Ha a slam tényleg orális költészet akar lenni, akkor egyre tágítani kell a határait – ami a befogadói határokat is tágítja, vagyis fokozatosan a bonyolultabb dolgokat és valamivel cizelláltabb megoldásokat is követni tudják majd a befogadók.

Tekintettel komoly előadói múltjára, mennyiben tekintik Önt a fiatal slammerek mesterüknek?

Remélem, hogy néha rácsodálkoznak egy-egy szokatlanabb költői megoldásra vagy előadásmódra. Nem akarok álszemérmeskedni: bízom benne, hogy tudom tágítani a fantáziájukat, a fogékonyságukat, ösztönözhetem a formakészségük bátrabb fejlesztését, de természetesen nem teszünk egymásnak „vallomásokat". Abban viszont biztos vagyok, hogy én sokat tanulok tőlük.

A mester fogalma és habitusa egyébként már fiatalkoromban is távol állt tőlem. Nem tudnék olyan személyt mondani, akit kifejezetten „mesteremnek" tekintettem vagy tekintek, de természetesen sokakból merítettem erőt, invenciót, erkölcsi és esztétikai bátorságot. Úgyhogy egyáltalán nem bánom, ha nincs mesterkultusz, az én irányomban sem.

Van olyan a fiatalok között, akit kiemelkedően tehetségesnek tart?

Azok tetszenek leginkább, akiknél látom, hogy mernek kísérletezni a nyelvvel, hajlítgatják, gazdagítják a saját formavilágukkal. Nem mondok neveket, de tíz-tizenkét olyan slammer biztosan van, akik nagyon ígéretesek, akár már kész költők, és ez jó arány. A mi időnkben a beatzene töltötte be azt a szerepet, amit most a slam: rengeteg zenekar volt, mindenki zenélt, ismerték egymást az emberek, és ebben a közegben tudták, kik a legjobbak, kik az ígéretesek stb. (és ez természetesen változhatott is), lényegében megvolt a saját értékrendjük.

A zenélést már feladta?

Nem teljesen, de az elmúlt két-három évben, különböző okokból, zenész barátaimmal ritkult ez a fajta aktivitásunk. Nem tudom, ez azt jelenti-e már, hogy lassan lezárul ez a korszak, vagy jön egy új lökés...

Idén Könyvhétre jelent meg Verboterror című kötete, melyet költészetművészeti könyvmunkaként határoz meg. Mit jelent ez pontosan?

Mióta tudatosabban és valamelyest függetlenebb formában készítek verseskötéteket, azóta mindig arra törekszem, hogy az ne egyszerű verskötet legyen, hanem könyv. Vagyis műtárgy, amelynek térbeli funkciója is van: kézbe veszi az ember, lapozgatja, forgatja... Egyébként korábbi köteteim között is felbukkantak már könyvészetileg érdekes darabok. Első kötetem, az Ismeretlen monológok, amely 1981-ben jelent meg a Szépirodalminál, tartalmazott egy ciklust, amelynek darabjait úgy határoztam meg, hogy „nyomtatásból kiemelt versek". Itt hangköltemények lenyomatát, vizuális adaptációját találta az olvasó. 1990-ben megjelent, második kötetemben, a Szellőző Művek-ben (amelyet Galántai György képzőművész barátommal készítettünk) már tudatosan reprezentáltuk a vizuális és hangköltészeti munkámat is. Akkor még fel sem merült annak lehetősége, hogy lemezmellékletet tartalmazzon egy könyv, úgyhogy a tipográfia és a grafika lehetséges eszközeivel próbáltuk érzékeltetni az adott költői szemlélet és gyakorlat sokrétűségét, egyben belső koherenciáját is. (A címet egyébként egy hasonló nevű budapesti gyár nevéből merítettem.) Ezután hosszabb könyvszünet következett. A 2007-ben megjelent Merülő Monrót egy kiváló könyvtervezővel, Arany Imrével készítettük közösen, akivel azóta is együtt dolgozunk – ennek alcímében már feltüntettem, hogy „költészetművészeti könyvmunka". Ebben a kötetben a vizuális és konceptuális költői munkáimnak próbáltam egységes és rendezett formát adni.

Vagyis könyvlapokon jelenik meg az élőszó ereje is, a látvány is...

Fiatalkorom óta mondom és gyakorlom, hogy a költészet több mint irodalom: a poézis eredetileg az orális hagyományt jelentette, az irodalom viszont az írásbeliségre utal. A költészet túllép az írott nyelv határain: a többdimenziós nyelv művészete. A Verboterror című kötet sem egyszerűen versek együttese, hanem a művészet értelmében felfogott költészet személyes esztétikájának tárgyiasítása: a vizualitás, a nyelvi dinamika mind-mind szerepet játszanak benne. Ez a kötet a szövegek látványelemeinek és grafikailag mintázható hangzó elemeinek szervezett meg-

jelenítésén túl kiegészült azzal a törekvéssel, hogy harmincéves performanszköltészeti tevékenységemet is reprezentálja: a zenétől a képzőművészeten át a verbális gesztusversekig. Ehhez kitűnő dokumentumanyagom is volt, fotók, plakátok, műsorfüzetek, feljegyzések, filmrészletek. Ugyanakkor olyan könyvet akartam készíteni, amely nem pusztán izgalmas dokumentáció, amely tehát nem archívumként, hanem kortárs műként tud megszólalni és működni. Az egyes opuszok a régi képi és szövegdokumentumokból, az olykor hozzájuk illesztett kiegészítésekből, szükség esetén rövid leírásokból – és az ez alkalomhoz írott, szerkesztett új versekből állnak össze. Arany Imrével mindezt egy-egy performanszkölteményként jelenítettünk meg a könyv lapjain – ezek vizuális és koncepcionális logikáját pedig egy változatosnak tűnő, összetett, de egységes szerkezet határozza meg. Így született meg ez a performanszköltészeti könyv.

Meglehetősen elidegenítő címet választott neki.

Verboterror címmel egy hangverset csináltam már régebben, amely performanszként is kiválóan működött. Egyrészt szeretem az erős, ütős, szokatlanul hangzó címeket, másrészt jó, ha azt nem kell lefordítani idegen nyelvre, mert mindjárt önmagáért beszél. A Merülő Monró például már ilyen próbálkozás volt: abból egy idegen kihallja már a Marilyn Monroe nevet, csak a merülő szót nem ismeri, Weöres Sándortól a Merülő Szaturnuszt pedig végképp nem. A performansz elemei közül a gesztus, a mozdulat, a hang, a zene a könyvlapokon biztosan nem tudnak megjelenni, ezért jónak találtam azt is, ha a címben mindezek dinamikája benne van. A terror talán arra is utal, hogy mindig erős impulzivitás, meggyőzési szándék dolgozott bennem. Egy műalkotás végül is szellemi támadás… Érdekes adalék viszont, hogy a németül beszélők rögtön a „verboten”, megtiltani szóra gondoltak. De hát a tiltás mindig távol állt a költői felfogásomtól – már tudniillik ha nem engem, bennünket tiltottak le vagy ki, mert az akkor viszont komoly ösztönző erőt gerjesztett bennem.

Ha már a fordítást emlegette: milyen inspiráció alapján dönt, kit fordítson az olasz szerzők közül?

Régóta csak költészetet fordítok, prózára nincs időm. Hacsak nem olyan zseniális, nagy kihívást jelentő szövegekről van szó,

mint Pasolini egyes tanulmányai vagy drámái, amelyeket néhány éve fordítottam. A közelmúltban az azóta elhunyt Sallai Géza professzorral közösen összeállítottunk egy, a 20. század második felének költészetét reprezentáló olasz költészeti antológiát, amely két nyelven jelent meg, valamint évek óta fordítom Tomaso Kemény köteteit. Tőle 2005-ben jelent meg az Irodalmi Jelen gondozásában az Erdély aranypora, eredeti címén a La Transilvania liberata, ami nagyon komoly kihívás volt. Ezt követte tavaly az ő válogatott verseinek (A vízözön mondja, Magyar Műhely Könyvkiadó) a fordítása és kiadása. Ez a kiváló, magyar születésű, vezető olasz költő példaként szolgálhatna nekünk: több magyar költőnek kellene így gondolkodnia Magyarországon. Tomaso Kemény munkáiból jól érzékelhető, hogy a nemzeti, a regionális és az univerzális között sokkal természetesebbek a kapcsolatok, sokkal élénkebb az átjárás, mintsem az nálunk megmutatkozik.

A magyar–olasz kulturális évad rendezvényein sok kortárs olasz író bemutatkozott idehaza, arról viszont kevesebb szó esett: hogyan látják onnan a magyar irodalmat? Mintha a második világháború után az olasz irodalmi kapcsolataink meggyengültek volna.

Igen, bár ezen nagyot fordított Márai sikertörténete. Olaszországban általában nyitottak és érdeklődők az emberek – elvileg. A gyakorlatban viszont az ismeret elég kevés, a megjelenő folyóiratközlések, könyvek szűk körökben cirkulálnak. De nagyon nagy szerepe van mégis azoknak, akik – mint például a már emlegetett Tomaso Kemény – rendszeresen és komoly esztétikai hitellel fordítanak magyar költőket, írókat. Keménynek köszönhetjük például az első igazán rangos József Attila-fordításkötetet. Ha nem értékeljük túl a vágyainkat, akkor folyamatos munkával és a lehetőségek megragadásával javíthatunk az ismertségünkön. Egyre nagyobb szerepe van a személyes kapcsolatoknak, az író-olvasó találkozóknak, a slam-esteknek, a bemutatóknak... Nem egy-egy embert kellene sztárolni, hanem inkább csoportokat, műhelyeket, ezzel is a folyamatos megismerést serkenteni. Vagyis az ügyet kell menedzselni, nem egyes személyeket.

„Menedzseri" munkája mellett milyen tevékenységek töltik még ki az idejét?

Az utóbbi években az egyetemi oktatói munka dominál, illetve a „tudományszervezői” énem. Ennek vannak már komoly eredményei, például csináltunk egy nemzetközi italianisztikai doktoranduszkonferenciát, melyből könyv is született. Honlapunk is van, az itadokt.hu. Egy éve pedig kitaláltunk a hallgatókkal egy blogot, az olaszissimo.blog.hu-t, ahol a Magyarországon elérhető olasz kulturális jelenségekre reflektálnak a bejegyzések. Nemcsak kiállításokról, előadásokról, könyvekről, koncertekről, eseményekről adunk hírt, de olasz kávézókról, filmekről, fontos közéleti mozgásokról, vagyis mindenről, ami az olasz kultúra hazai megjelenéseit illeti. A régi, nagy italianistáknak, például Klaniczay Tibornak is nagyon fontos volt, hogy a fiatalokat bevonják a munkába, a szakmai önismeret és az előrehaladás kereteit folyamatosan megteremtsék számukra – és ezt én is nagyon szeretem. Magam elsősorban a modern irodalom és az avantgárd művészet területén kutatok, és persze csinálom a performanszokat, művelem a hangköltészetet, és ennek része, hogy figyelem azt is, ami a zenei életben történik.

Újabb kötetet készül-e megjelentetni?

Kettőt is tervezek. Az egyik egy tanulmánykötet, amely az olasz és a magyar irodalom összefüggései tárgyában született tanulmányaimat gyűjtené össze, rendezné laza, tágas monográfiává. Ezen kívül folytatni szeretném az Egy másik ember címen megjelentetett emlékezéstörténeti emlékiratomat, amely 1995-ig jutott el. Szeretném megírni a folytatását máig.

LAIK ESZTER